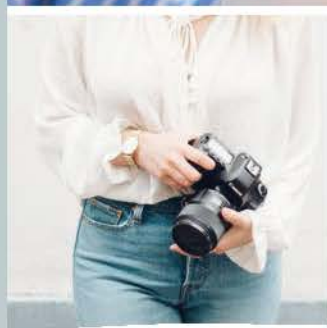

PICTURE *perfect*

FOTOGRAFEREN & NABEWERKEN

IEP BERGSMA

VOORWOORD

Wauw! Je hebt gewoon mijn boek in handen.

Voor mij een droom die uitkomt, en voor jou een stapje dichterbij een *picture perfect*. Ik heb al mijn tips en trucs op het gebied van fotografie voor je verzameld en gebundeld in dit boek. Ik geef antwoorden op de vragen die iedere beginnende fotograaf heeft, want hey, die vragen had ik ook!

Van het vastleggen van een event tot het schieten van een mooi portret: dit boek bevat alle ingrediënten om de tofste beelden te creëren. Ik leer je hoe je een flatlay maakt, waarom je wel of geen flitser moet gebruiken en wat kleur voor je foto kan doen. Ook deel ik mijn ervaringen als fotograaf met je en geef ik tips hoe je bijvoorbeeld je model op zijn of haar gemak kunt stellen.

Ik hoop dat dit boek je motiveert om lekker aan de slag te gaan met fotograferen, stylen en goed leren kijken. En minstens zo belangrijk: ik hoop dat ik je kan inspireren om, net als ik, voor je droom te gaan en écht te doen wat je leuk vindt.

hiep

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
Me, myself and I	7
DEEL 1 – KNOWHOW	
Hoofdstuk 1 – Je camera kopen en gebruiken	15
Digitaal versus analoog	17
Camera's en doeleinden	19
Spiegelreflex versus smartphone	21
Een camera kopen	23
Functies van een camera	26
CASUS	28
Hoofdstuk 2 – Licht	31
Daglicht	33
Sluiterijd, diafragma en ISO	34
De invloed en gevolgen van licht	40
CASUS	43
Hoofdstuk 3 – Styling	45
Details	47
Balans	47
Tijdloos versus trends	49
Storytelling	49
Hypes	52
CASUS	57
Hoofdstuk 4 – Nabewerking	59
Realiteit	61
Tips & tricks voor het uitsnijden van je foto	62
Zwart-wit	67
CASUS	69
DEEL 2 – PRAKTIJK	
Hoofdstuk 5 – Flatlay	75
Veelzijdige flatlay	77
Vorbereidingen	79
Styling	80
Daglicht of kunstlicht?	84

Experimenteren tijdens het fotograferen	84
CASUS	89
Hoofdstuk 6 – Portret	91
Vorbereiding	93
Maak je beelden ‘eigen’	94
Poseren kun je leren	94
Communiceren	96
Locatie	101
Looks en kleding	105
CASUS	106
Hoofdstuk 7 – Evenementen	109
Reportage van een persoonlijk evenement	111
Reportage van een commercieel evenement	111
Details	113
Locatie	113
CASUS	119
Hoofdstuk 8 – Fotograferen in opdracht	121
Vindbaar voor opdrachtgevers	123
Op zoek naar opdrachtgevers	123
Reageren op een aanvraag	124
Afspraken maken	124
Let’s talk about money	124
Worstcasescenario’s	128
CASUS	131
Hoofdstuk 9 – Presentatie	133
Online versus offline	135
Consistentie in beeld en branding	135
Hello you	136
Eigen website	136
CASUS	141
Begrippenlijst	142
Dankwoord	144

ME, MYSELF AND I

Mijn interesse in fotografie is ontstaan dankzij een flesje cassis op een zonnige dag, een jaar of tien geleden. Ik zat met mijn ouders bij een strandtent in Harlingen. Mijn vader had destijds een Nokia, waar je niet alleen mee kon bellen maar ook foto's mee kon maken (yep, we gaan waaaaay back). Ik was verzot op cassis en besloot met de telefoon van mijn vader een foto te maken van het flesje. Door zijn enthousiasme over compositie en andere dingen die ik helemaal niet begreep, begon er bij mij een vuurtje te branden. Ik was ergens goed in. Vanaf dat moment heeft fotografie mij niet meer losgelaten.

Na de middelbare school was het tijd om een studie te kiezen. Lastig! Mijn interesse voor fotografie was nog steeds aanwezig, maar daarnaast was ik ook veel bezig met muziek. Ik zong in een bandje en trad daar regelmatig mee op. Omdat ik dat toch ook wel heel erg leuk vond, liet ik fotografie even voor wat het was en schreef me in voor de opleiding muziek. Helaas had ik na twee weken al door dat dit niet de opleiding was waar ik gelukkig van werd. Ineens werd het mij duidelijk: fotograaf worden, dat was mijn droom! Van fotografie werd en word ik gelukkig. Toch maakte ik het eerste jaar van de opleiding muziek af, weliswaar met ups en downs. Toen kon de reis naar mijn grote droom beginnen.

Ik heb vier jaar fotografie gestudeerd en de opleiding in juni 2018 afgerond. Tijdens die studie heb ik ontzettend genoten en heel erg veel geleerd. Voordat ik aan de opleiding fotografie begon, begreep ik – grappig genoeg – helemaal niks van camera's. Ik gebruikte alleen maar de automatische stand en fotografeerde in het wilde weg. Wat ik wél duidelijk voor ogen had, was mijn einddoel. Daardoor focuste ik tijdens mijn opleiding al op datgene waar ik uiteindelijk mijn geld mee wilde verdienen: lifestyle fotografie. Voor mij geen flitsers en studio's, maar daglicht, daglicht en... nog meer daglicht. Tot ergernis van mijn docenten koos ik dus altijd lifestyle als thema, al fotografeerde ik dan wel steeds andere onderwerpen. Anderen hadden de behoefte om bijvoorbeeld sport als thema te kiezen, maar ik voelde dat totaal niet. Ik ging mijn eigen weg en dat heeft mij uiteindelijk het verst gebracht.

Om toffe flatlays te kunnen creëren en de allermooiste portretten te schieten, moet je natuurlijk wel weten hoe je je camera moet gebruiken. Daarom beginnen we bij het begin en vertel ik je alles over je camera. In dit hoofdstuk bespreek ik de verschillen tussen analoog en digitaal fotograferen, de voor- en nadelen van verschillende camera's, fotograferen met je smartphone, verschillende functies, onmisbare accessoires en nog veel meer. Ik ga je leren hoe je fantastische foto's maakt zonder heel veel technisch gebrabbel. Let's go!

---

kopen en gebruiken

DIGITAAL VERSUS ANALOOG

Ik begin met het onderscheid tussen digitaal en analoog fotograferen: twee tegenpolen met ieder hun eigen charmes. Hoewel digitaal op dit moment de meest gebruikelijke manier van fotograferen is, is analoog helemaal terug van weggeweest!

Analoog kennen we van vroeger. Mooie oude camera's met rolletjes erin, die je dan samen met je vader wegbracht om te laten ontwikkelen bij de Hema, om vervolgens nog een week te wachten op het resultaat. Als je echt haast had, kon je gebruik maken van de 1-uurs-service. Een voordeel van analoge fotografie is dat je maar 36 foto's op een rolletje hebt. Je wordt dus gedwongen goed te kijken, de tijd te nemen en creatief te zijn om het *picture perfect*-beeld te schieten, want je kan het niet terugkijken of verwijderen. Tegelijkertijd is het eigenlijk ook een nadeel, want het zijn 'maar' 36 beelden. Een ander nadeel van analoog fotograferen in deze tijd is de prijs. We kiezen eerder voor digitaal fotograferen omdat het ontzettend prijzig is om de rolletjes te laten ontwikkelen. Wel is het absoluut de moeite waard, want de kleuren van analoge beelden zijn zó puur. Heel tof! Wat wij met digitale fotografie doen in de nabewerking, doet een analoog rolletje zelf.

Het verschil tussen analoge en digitale fotografie is dat je met een analoge camera je beelden niet direct kunt zien terwijl dit met een digitale camera wel kan. Bij analoge fotografie worden de beelden opgeslagen op een fotorolletje in de camera dat je pas ontwikkelt als het rolletje vol is. Bij digitale fotografie worden de beelden digitaal opgeslagen op een SD-kaartje

waardoor je op de camera je beelden direct kunt bekijken en verwijderen. Het fijne van digitale fotografie is dat het snel en makkelijk is. Omdat je een beeld direct kunt zien, kun je direct oordelen. Je wordt er wellicht iets minder creatief van, want je gooit een beeld zo weg, maar daar staat tegenover dat je wel heel veel (test)beelden kunt maken. En dat is dan weer een voordeel. Ook is het proces veel korter en kun je direct starten met het bewerken van de beelden, omdat je ze meteen op je computer of smartphone hebt.

Beide manieren van fotograferen zijn goed. Er is er geen fout. Allebei hebben voor- en nadelen. Het is maar net waar jouw voorkeur naar uitgaat. Leuk om te weten, is dat er een paar fotografen in het circuit zijn die sinds een tijdje alleen nog maar analoog fotograferen. Zij hebben het digitale bewust achter zich gelaten. Als je wilt beginnen met fotograferen, start dan met digitale fotografie. Dan leer je de fijne kneepjes van het vak op een snelle en efficiënte manier, en kun je vervolgens altijd nog kiezen om over te stappen op analoog, of om analoog én digitaal te fotograferen. Ikzelf schiet alleen digitaal als het aankomt op mijn werk als fotograaf, maar wanneer ik op vakantie ga, neem ik altijd mijn analoge camera mee.

Voordelen digitale fotografie:

- snel en makkelijk
- direct resultaat
- goedkoop (de aanschaf is prijzig, maar je hebt verder geen productiekosten zoals rolletjes)

CASUS

Ik zit in het derde jaar van mijn studie fotografie en merk dat de techniek van mijn huidige camera (Nikon D3300 + 50mm-lens met een diafragma van maximaal 1.8) niet meer kan bieden wat ik nodig heb: een stukje professionaliteit, meer scherpste en meer mogelijkheden in mijn instellingen. Natuurlijk weet ik dat je met iedere camera goede foto's kunt maken als je creatief bent en slim nadenkt, en dat de techniek en ervaring van de fotograaf daarbij het allerbelangrijkst zijn. Maar de foto's worden niet scherp genoeg en ik ben toe aan een volgende stap op cameragebied.

Omdat ik mijn werk heel serieus neem, besluit ik om onderzoek te doen naar een goede nieuwe camera. Ik vraag eerst wat rond in mijn omgeving, maar ook daar fotografeert iedereen veelal met een instapmodel. Ik kan mijn keuze dus niet baseren op ervaringen van anderen. Jammer! Want dat had mij goed kunnen helpen.

Vervolgens besluit ik te googelen op 'fullframe-camera Nikon'. Een fullframe-camera is een camera voor professionele fotografen. Ik weet dit omdat ik hier op school les over heb gehad en mijn docenten fotograferen allemaal met een fullframe-camera. Ik krijg ontzettend veel

verschillende modellen en prijzen te zien. Het lijkt me verstandig om online wat rond te kijken en een camera uit te kiezen, om vervolgens naar een winkel te gaan waar de desbetreffende camera is, zodat ik 'm kan vasthouden en kan ervaren of dit een geschikt model voor mij is. Mijn budget is ook weer niet enorm, dus een fijne prijs zou ook érg welkom zijn.

Ook van de lens word ik

mega-enthousiast. Wat een

supermooie scherptediepte!

Ik kom na lang zoeken, wikken en wegen tot de conclusie dat ik de Nikon D610 maar eens moet gaan bekijken samen met de Sigma Art 35mm-lens met een diafragma van maximaal 1.4. Dat deze lens de mogelijkheid heeft om zo'n laag diafragma te hanteren, betekent dat ik een nog wazigere achtergrond kan creëren. Ik stap op de fiets om ze te gaan bekijken. In de winkel mag ik de camera even vasthouden, bekijk ik de functies en schiet ik wat testshots. Ja! Dit ligt lekker in de hand en voelt goed. Ook van de lens word ik mega-enthousiast. Wat een supermooie scherptediepte. En de focus is zó scherp. Ik bedank de jongen die mij heeft geholpen en besluit er nog even over na te denken.

Het is tenslotte een enorme investering. Een paar dagen later leg ik mijn plan wat betreft de apparatuur voor aan een van mijn fotografiedocenten. Hij heeft een camera uit dezelfde reeks, maar dan eentje met iets meer mogelijkheden. Ik bekijk online verschillende webwinkels die 'mijn' camera verkopen. Helaas zie ik op dat moment geen aanbieding van een combinatie van de body en lens, dus ik kies ervoor om ze los van elkaar te kopen. Dit doe ik online, omdat dat qua tijdsbestek beter past. De volgende dag heb ik ze in huis en ik had niet blijer kunnen zijn. Inmiddels fotografeer ik al drie jaar met deze camera en hij doet het nog fantastisch. Het was de investering dubbel en dwars waard!

Licht is het allerbelangrijkste onderdeel voor het maken van een goede foto. Je kunt de setting nog zo mooi gestyled hebben of nog zo'n tof beeld in gedachten hebben, maar zolang je licht niet goed is, kom je niet ver. Daarom in dit boek een heel hoofdstuk over licht. Want waarom is licht belangrijk? Wat hebben de sluitertijd, het diafragma en de ISO ermee te maken? En wat is het verschil tussen hard en zacht licht?

Licht

DAGLICHT

Fotograferen betekent letterlijk: schrijven met licht. Het is dus als eerste heel belangrijk om je bewust te zijn van wat licht doet en hoe het met de uren van een dag verandert. Weinig licht maakt je foto's donker en zorgt voor ruis. Dit zijn korreltjes in je foto die je beeld onscherp maken. Daarom is mijn eerste tip om plekjes te zoeken waar veel daglicht aanwezig is. Denk aan grote ramen waar veel daglicht doorheen komt. Je hoeft dan je camera alleen nog maar zo in te stellen dat het beeld niet onderbelicht maar ook niet overbelicht is. Daarna kun je direct beginnen met het schieten van mooie beelden.

Onderbelicht: Te kort belicht. Donkere partijen in de foto worden niet gedetailleerd weergegeven.

Overbelicht: Te lang belicht. Lichte partijen in de foto zijn overstraald en worden niet gedetailleerd weergegeven.

Goed daglicht geeft je beeld een heldere en frisse uitstraling, maakt de foto scherp en je product of je model goed zichtbaar. Wanneer het licht in orde is, kun jij je bezighouden met het aansturen van je model, of het stylen van je flatlay (zie hoofdstuk 5). Contrast en helderheid kun je altijd nog aanpassen in de nabewerking. Je vraagt je misschien af: is dat dan nog nodig? Het is geen must, maar ik pas het contrast en de helderheid altijd nog wel

aan. Dit kan je beeld net wat meer pit geven en de kleuren iets sprankelender maken.

Wat ik onder goed daglicht versta? Het licht op een bewolkte dag. Er is dan geen zon, ofwel geen harde lichtbron. Je kunt de zon zien als een spotlight. En wanneer je een spotlight op iemands gezicht zet, wordt diegene verblind en krijg je veel schaduwen en harde lijnen in het gezicht. Hetzelfde principe geldt voor producten. Ook dan zie je harde schaduwen onder en naast je producten. Wanneer het bewolkt is, is er geen spotlight, maar een hele grote, witte deken. Die deken zorgt ervoor dat het licht zich mooi verspreidt. Er is namelijk geen spotlight en je hebt weinig tot geen last van schaduwen. Mocht ik onverhoopt een fotoshoot hebben gepland op een zonnige dag, dan zorg ik ervoor dat ik in de schaduw ga fotograferen. Ook dan heb je geen last van de spotlight. En die frisse en kleurrijke vibe in mijn foto's? Die creëer ik in de nabewerking, en daar vertel ik je in hoofdstuk 4 (p. 59) alles over.

Wat is natuurlijk licht?

Natuurlijk licht is het licht dat op het moment van fotograferen aanwezig is, en waar je verder geen invloed op hebt. Kunstlicht is het tegenovergestelde. Daar heb je zelf helemaal de controle over en het is niet natuurlijk.

Ik kies voor natuurlijk licht in mijn beelden omdat ik het daglicht prachtig vind. Het is er altijd en zoals de naam al zegt, oogt het heel natuurlijk op je foto's. Dat past het beste bij mijn stijl en visie als het aankomt op mijn fotografie. Ook vind ik dat je echt leert kijken naar licht als je met bestaand licht werkt. Een lamp in de fotostudio kun je zo verplaatsen dat je tot het gewenste resultaat komt. Met natuur-

DO'S AND DON'TS

Don't: Gebruik nooit nepbloemen in je flatlay. Wanneer iets nep is, zul je dat echt zien.

Don't: Kies geen kleuren uit verschillende kleurenthema's; dit zorgt voor onrust en oogt rommelig. We kijken het liefst naar 'kloppende' beelden.

Don't: Ga niet voor de standaard flatlay-look met styling die je overal ziet. (Zoals een marmeren achtergrond. *Do I need to say more?*) Denk out of the box en probeer waar mogelijk te vernieuwen.

Don't: Voeg geen producten toe die niks te maken hebben met het thema van je flatlay.

Do: Ga op een stoel of krukje staan om je foto echt goed van bovenaf te nemen.

Do: Wanneer je met je smartphone fotografeert, stel dan je *square template* in. Op die manier schiet je al in vierkant formaat en dat is ideaal als je je beeld wilt gaan gebruiken voor Instagram.

Do: *Less is more.* Kies een paar goede producten uit die kunnen shinen in jouw flatlay.

Do: Mix & match. Gebruik verschillende vormen en verschillende kleuren uit je gekozen kleurenthema.

Do: Leg je hoofdproduct altijd op een prominente plek in je flatlay, zodat je blik er direct naartoe getrokken wordt. Het is tenslotte de headliner!

30 PROPS OM TE GEBRUIKEN IN JOUW FLATLAY

- Mooie kop koffie of thee
- Tijdschriften of kranten
- Laptop
- Notitieboekjes
- Pennen
- Washitape
- Telefoon
- Boeken
- Confetti
- Bloemen
- Bureauaccessoires
- Kaartjes met illustraties of quotes
- (Zonne)bril
- Koptelefoon
- *Food*
- Je kat ;)
- Plantjes
- Planner
- Fotolijstjes
- Horloge
- Nagellak
- Stempels
- Ballonnen
- Mooie borden of schaaltes
- Sieraden
- Make-upaccessoires
- Instax-camera
- *Tote bag*
- Kaarsen

15 LEUKE EN BETAALBARE (WEB)SHOPS VOOR PROPS

- Hema
- Dille & Kamille
- Xenos
- Casa
- Mañana Mañana
- Etsy
- H&M (Home)
- Søstrene Grene
- IKEA
- Intratuin
- Kwantum
- Pluk Amsterdam
- SissyBoy Homeland
- Karwei
- Nørd conceptstore
- Liefs Karlijn

BEGRIPPENLIJST

- **branding (p. 49)**

Branding is bouwen aan je merk door te laten zien wat je drijfveren, waarden en persoonlijke eigenschappen zijn. Dit kun je doen door middel van een logo, kleuren, fotografie en tone of voice.

- **diafragma (p. 36)**

Het diafragma is de lichtopening van je lens en wordt uitgedrukt in een getal. Hoe hoger dit getal, hoe meer scherpte de foto heeft, en hoe beter zowel de achtergrond als het onderwerp te zien is. Hoe lager het getal, hoe meer de achtergrond vervaagt.

- **full body (p. 93)**

Een foto van top tot teen, in tegenstelling tot een half body.

- **half body (p. 93)**

Een foto vanaf het middel tot aan de kruin. Let op dat je bij beelden met een half body-uitsnede geen ledematen afsnijdt. Kies je uitsnede altijd zorgvuldig en kijk goed of er geen handen, benen of vingers afgesneden worden.

- **hard licht (p. 40)**

Hard licht is afkomstig van bijvoorbeeld een spotlight of de zon. Het geeft harde schaduwen en lijnen.

- **ISO (p. 40)**

De ISO is een functie van de camera om extra licht toe te voegen aan een beeld zonder dat het onscherp wordt. De ISO wordt uitgedrukt in honderdtallen en staat bij voldoende licht op 100 of 200, maar bij weinig licht op 400 of 600.

DANKWOORD

Waar moet ik beginnen? Dit proces is een van de meest bijzondere dingen die ik ooit heb mogen doen. Een eigen boek schrijven, maken en fotograferen. Hoppa, alles in één keer, in één boek. Mijn boek. Het is tijd om wat mensen te bedanken. Mijn lievelingsonderdeel! Zonder een paar hele fijne mensen was dit boek er niet geweest.

- X **Kosmos Uitgevers**, dankjewel voor het vertrouwen, de support, alle vrijheid en de kans! Ik ben jullie eeuwig dankbaar.
- X **Sandra**, door jou is het balletje gaan rollen, want jij pikte mijn Insta-story op waarin ik mijn droom deelde en koppelde mij aan Kosmos Uitgevers.
- X **Sabine**, dankjewel voor je kritische blik en je kracht om mij uit te blijven dagen om tot het allerbeste resultaat te komen.
- X **Milou**, zonder jou was dit boek niet zo prachtig geworden. Ik had het door niemand anders willen laten vormgeven.
- X **Emma & Rox**, mijn topteam op de dag van mijn fotoshoot. Rox, dankjewel voor het mij nog net iets mooier laten voelen, en Emma, dankjewel voor je fantastische beelden!
- X **Martje**, waar moet ik beginnen? Mijn persoonlijke cheerleader. Jij was er altijd! Veel liefde voor jou!
- X **Pake & Beppe**, mijn grootste fans! Dankjewel voor alle support en berichtjes.
- X **Coffee Fellows Hilversum**, dankjewel dat ik uren aan mijn boek mocht schrijven bij jullie, en voor alle kopjes thee en overheerlijke bagels.
- X **Sikko, Liselotje, heit en mem**, dankjewel voor de support, knuffels en ruimte om mijn droom achterna te gaan.
- X Lieve **Berdien, Robin, Dorien, Michelle, Anna Lena, Nadine, Valerie, Natalia, Melissa & Anne**, dankjewel voor het boeken van jullie shoots, waardoor ik jullie beelden kon en mocht gebruiken in mijn boek. Zonder jullie geen boek. You rock!

Last but not least, megadankjewel voor jou! Jij die mijn boek hebt gekocht. Of je nou een volger, een kennis of een wildvreemde bent, dankjewel voor het supporten van mijn droom!

PICTURE *perfect*

Je hebt dit boek in handen omdat je geïnteresseerd bent in fotografie. Misschien heb je net je eerste spiegelreflex gekocht of vul je dagelijks je Insta-feed met beelden. Hoe dan ook, het is tijd voor de volgende stap naar het perfecte plaatje!

Iep Bergsma is professioneel fotografe voor vrouwelijke ondernemers. Ze weet precies hoe je met styling, kleur en nabewerking een geweldig beeld neerzet. Of je nu een flatlay maakt – wat is dat trouwens? – voor je Instagram of een portret van een zwangere vriendin, dit boek staat boordevol tips en tricks waar je écht iets aan hebt. Inclusief:

- X Hulp bij het kiezen van een (spiegelreflex)camera
- X Do's en don'ts voor flatlays
- X Zo stel je een model op haar gemak
- X Wat te doen bij regen, afzegging en andere worstcasescenario's

'Iep is een echte topper in haar vak. Ze weet hoe ze mij kan helpen om over te komen op een manier die voor mijn bedrijf waardevol is' – Anna Lena, vrouwelijke ondernemer

9 789043 921381 >

www.kosmosuitgevers.nl

**KOS
MOS**

NUR 473

Kosmos Uitgevers,
Utrecht/Antwerpen